

מבוא לשיר השירים*

א. מהו שיר?

יחודו של שיר בכך שהוא אינו פרוזה, הוא אינו מתאר תיאור מוחלט של תהליך מוחשי - אלא מביא את הנפש לרגשות ולאווירה של התהליך שהוא מתאר¹. לכן אין לקרוא את שיר השירים כסיפור ולחפש בו את העלילה, אלא יש להיכנס לאווירה של הניצנים, קול התור, הלבנון, עופר אילים וכד'. שירה מבטאת מעבר לאמור בה. יש מפרשים שחלק מהמגילה הוא חלום וחלק אחר מציאות, או שיש כאן סיפור עלילתי כלשהו; אך אין אנו צריכים להגדיר בדיוק מה חלום ומה מציאות ולא לחפש עלילה, כי בשיר עסקינו, המתאר תמונה כללית ויוצר אוירה (שאותה נצטרך להגדיר)². מאידך, אכן יש במגילה התפתחות³, כפי שנעמוד על כך בהמשך.

* פירושים רבים נאמרו על שיר השירים, גדולים ועמוקים מני ים, שכמובן שאי אפשר לעמוד עליהם במאמר אחד. כאן ברצוני לעמוד רק על כמה נקודות יסוד בהבנת המסגרת של שיר השירים ומבנהו, ובכמה הנחות הנחוצות לדעתי להבנתו. אלה נקודות שיכולות להיות מבוא ללימוד עצמו לפי המפרשים השונים, ואידך זיל גמור.

¹ כן אנו מוצאים גם בשירת הים: אילו היו אומרים "מי כמכה באלים ה'", דהיינו ח"ו שאתה ה' גדול מכל אלוהי מצרים, שלא בדרך שירה - לא היה הדבר שבח אלא גנאי גדול, חרוף וגידוף ממש. אך יחודה של שירה הוא שהיא מבטאת לא את מה שנאמר בה, אלא את מה שחש האדם שראה וידע. בים סוף היתה התגלות גדולה מההתגלות של יחזקאל (ע"פ מכילתא בשלח פרשה ג). יחזקאל ראה במראה הנבואה וישראל בעין. יחזקאל ראה שרפים חיות אופנים ומרכבה וישראל ראו את הים נבקע והמצרים טובעים. שרפים ומרכבה אינם מראה ה' חלילה, כי אין לו גוף ולא דמות הגוף, אך הם התגלות. היד הגדולה גם היא אינה מראה ה', אך היא התגלות גדולה, גדולה יותר ממראה המרכבה של יחזקאל, והיא באה לידי ביטוי בשירה. מי כמכה באלים אינו תיאור של ה', אך הוא מתאר את ה' יותר משרפים ומרכבה. שירה, כמראה כבוד ה', אינה המראה עצמו - אלא ביטוי של תחושה גדולה, שעשויה לבטא משהו מהדבר הגדול שאין לנו כלים לבטאו.

² משום כך גם אין צרך לענות על שאלות כגון האם המגלה מתארת נערה שאוהבת את שלמה ומדמה אותו לדוד צעיר, או שהיא אוהבת בחור צעיר ומפני הערצתה אותו היא מדמה אותו לשלמה. יתרונו של שיר הוא שהוא כולל משמעות כפולה. לכן, בכל מקום שבו יש משל בתוך משל - יש לראות גם את המשל וגם את הנמשל ושניהם נכונים וקיימים בשיר. נכון שכאשר היא מזמינה את הדוד אל הגן היא מזמינה אותו אליה, וכאשר היא מזמינה אותו לצאת השדה לראות הפרחה הגפן פתח הסמדר, היא הנמשל, וכיון שהוא ירד לראות האם היא עדין סמדר או שהיא כבר בשלה וענה "לא ידעתי" (ו' יב), היא מזמינה אותו לתת לו את דדיה ולהראות שהיא כבר בשלה אליו. אך עם זאת עדין קימת גם המשמעות הפשוטה, של דוד ורעייתו היוצאים אל הגן, ומטיילים במעיין, ויוצאים ללון בכפרים ולהשכים לכרמים. גם המגדים, יין הרקח ועסיס הרמון, שהם משל לרעיה ואת עצמה היא רוצה לתת לדודה לשתות, ואעפ"כ יש מקום

יש מבארים שכל המגילה, או חלקים נרחבים ממנה, מתארים את דמיונותיה של הרעיה⁴, הרואה בעיני רוחה את דודה⁵. כשהרעיה מרגישה שהיא הולכת רחוק מדי ומהר מדי אל עבר דודה היא משביעה את עצמה לא להעיר ולא לעורר, ומאיטה בכך את עצמה (ב, ז; ג, ה), כאדם האומר לעצמו 'אל תרוץ כ"כ מהר'. היא מדמה שהכופר שבחיקה הוא דודה (א, יג), וגם את אחיה הקטן היא מחבבת (ח, א) ומדמה שהוא הדוד. היא מדמה שדודה בא מדלג על ההרים (ב, ח), ואין חשיבות אם דבריה מבטאים מציאות או דמיון.

ב. מבנה השיר

השיר מחולק לארבעה חלקים, פתיחה וסיום: עד "על משכבי בלילות" חלק ראשון, עד "אני ישנה" חלק שני, משם החלק השלישי, ומ"יפה את רעיתי כתרצה" הרביעי. במרכז כל חלק עומד הפסוק "השבעתי אתכם בנות ירושלים". החלקים הראשון והרביעי מקבילים זה לזה, וכן שני האמצעיים, ששניהם פותחים במשכבה של הרעיה בלילות; בשני האהבה מתממשת, הרעיה מביאה את הדוד לחדר הורתה, האפריון נבנה, והוא נגמר ב"באתי לגני", לעומת זאת בחלק השלישי יש החטאה, השומרים קשים עם הרעיה וכו'⁶ ודוקא מתוך כך היא מגיעה להחלטה ולשבועה למצוא את דודה. גם החלקים הראשון והאחרון מקבילים, הן בבנינים והן בסימום; החלק הראשון הוא פרק האביב בו, יוצאים הדוד והרעיה לטבע ולניצנים, ובחלק הרביעי סוף הקיץ ויש בו רימונים ותפוחים, ועל פתחינו כל מגדים, והתמר עמוס אשכולות⁷. לא ברור האם יש בהם מימוש של האהבה⁸.

גם לראות את הנערה הנותנת לאהובה יין רקח כפשוטו, כי השיר מכיל את שני הרבדים. השיר מדבר בכפל משמעות. הוא מתאר את הארץ והיא הרעיה. הדוד והרעיה יורדים אל גנת אגוז, והנערה היא הגנה.
³ אחרי השבועה השניה, מי זאת עלה כתימרות עשן (ג, ו), הנערה עדיין אינה נשואה, ובהמשך היא כבר מתרפקת על דודה (ח, ה) בביטויי אהבה עזים, כשקודם האהבה נזכרה כאילו בדרך אגב. בתחילה המלך עשה לה אפיריון (ג, ט) והיא עדיין נערה החיה לעצמה, ובסוף הגיע פירקה, היא חומה (ח, י) וכרמה בשל (שם יב). קודם לא הצליחה לנטור את כרמה שהיה עדיין בוסר (א, ו; ב, טו), ובסוף היא מזומנת לבוא להרי הבשמים, רמז להר המוריה.
⁴ כן משמע ברש"י לארך כל המגילה.

⁵ יש מקומות שבהם זה ברור, כגון כאשר היא רואה את דודה מציץ לביתה מן החלונות. לא סביר שהוא עושה כן במציאות, אך כיון שהיא רואה אותו בעיני רוחה בכל מקום, בעיני רוחה הוא תמיד מציץ ומשגיח.
⁶ יש מפרשים שהחלק השני הוא חלום, והשלישי מבטא מציאות: כשהיא מבקשת את שאהבה נפשה - כל העולם מחייך אליה והשומרים עוזרים לה, אך במציאות היא מתעצלת, השומרים מכים אותה, ורק אחרי שהיא מבינה שאיש מלבדה לא יעזור לה - היא משביעה את עצמה שהיא תמצא אותו.

⁷ חנוכת המקדש היא בחדש השביעי. הקדוש בקדושת השביעיים. שלמה הוא איש של תשרי. הוא איש של שכל ושל דין. דוד הוא איש של ניסן, של שירים ותהלות. שלמה הוא איש של שכלתנות. את הגאולה השלמה הוא מוצא בחדש השביעי. לכן גם האהבה בשיר השירים מתממשת בהשלט הפירות בסוף הקיץ.

רגילים לראות ביחסי ה' וישראל שלב אירוסין ושלב של נישואין, ומקובל לומר שיציאת מצרים ומתן התורה הם האירוסין, ואילו הכניסה לארץ היא השלב שבו החתן כונס את אשתו לביתו, "היום הזה נהיית לעם לה' אלוֹקֵיךָ" וכו'. אך לגבי שלמה הכניסה לארץ כלולה עדיין בשלב הראשון, ולגבי השלב הבא הוא בנין האפריון; זהו תפקידו בעולמו, ובו הוא רואה את תמצית יחסי ישראל וה'. כשהוא רוצה להשכין את השכינה הוא שרוי בקושיה גדולה של "הנה השמים ושמי השמים לא

8 המגלה נגמרת ב"ברח דודי", לכן יש שרצו לפרש שהאהבה איננה מתממשת, ואולם, האוירה העולה מסוף המגלה היא אוירה והרגשה של מימוש אהבה. א"א להתעלם מזה. נראה שכך צריך לפרש: בסוף החלק הראשון, אחרי שהרעיה משבחת את דודה שהוא דומה לצבי או לעפר האילים על ההרים, היא אומרת לו שעד שיפוח היום ונסו הצללים ידמה לו לצבי. אהבה בשלב התשוקות מתקיימת בשעות היום והאור, ובינתיים, עד שיהיה אור – שידמה לצבי על ההרים, כלומר: ימשיך להיות תשוקה ומושא הערצה, אך ישמור מרחק. לאחר כמה פסוקים הדוד, תוך שימוש באותו ביטוי, משיב לרעיה ואומר: עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה. כלומר: ההרים שאליהם אלך למשך הלילה הם את, שכבר נמשלת לעיל למור ולבונה (ומוכרח שזאת כוונת הפסוק, שאל"כ לא ברור מדוע נזכר הפסוק הזה באמצע תאור יפי הרעיה). אהבה ממומשת הנעשית בלילה. מכאן תשובת הרעיה בסוף הספר: דמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים. בשמים והרי בשמים הם משל לרעיה לארך המגלה. וודאי שהסיום בהרי בשמים הוא לא השלכת הדוד מעליה אלא להפך. שאל"כ לא היה נעשה שם שימוש בביטוי הרי בשמים. הפסוק שם מזכיר את האמור לפניו, עם תיקון. כלומר: בא להזכיר פסוק קודם, לעורר את זכרונו ולהזכיר לנו את הארוע הקודם, אלא שהפעם האופן שונה. התופעה הזאת קיימת בכמה מקומות במגלה, כגון "לכה דודי נצא השדה... נראה אם פרחו הגפן פתח הסמדר" המופיע בחלק הרביעי של המגלה (ז' יב-ג), בשעה שהעונה כבר אינה פריחת הגפן והסמדר. הפסוק הזה בא להזכיר את מה שעברנו לעיל באביב, אלא שהפעם הרעיה מזמינה את הדוד לאותו מקום ומוסיפה "שם אתן את ד'די לך". הרעיה נזכרת באותו ארוע ורוצה אותו מחדש, אך הפעם עם נתינת ד'דיה לדוד. כך גם כאן, הרעיה מזכירה את שהיה באביב אלא שהפעם בתיקון קל אך משמעותי "על הרי בשמים", כלומר: אתי.

החשיבות בשיר היא האוירה שהוא משדר. הקורא את שיר השירים וחש ריחות, מראות, ותחושת נערה מאוהבת בדודה, למד את השיר. לכן יש להזהר מאד כשלומדים את השיר ומתחילים לנתח אותו לנתחיו. נתוח של גוף חי עלול להרוג אותו. לפעמים כשמתחילים לפרש יש שלב שבו ההרגשה היא שלא מבינים כלום, וקסמו של השיר נעלם. אנו עלולים למצוא גוף מנותח היטב לנתחים פתוחים פרושים ומבוארים, ללא נשמה. לכן יש לפרש כל פסוק וכל קטע רק בפירוש כזה שתואם את התחושות והריחות העולים ממנו. הריחות והתחושות הם עקר השיר, יותר מהנתוחים המלומדים. אין לקבל פירושים שסותרים את התחושות. לכן לא נראה לפרש שבסוף המגלה הרעיה דוחה את הדוד ומשלחתו. זה סותר את הרגש הבריאי. היא הרי בשמים והיא מזמינה אותו אליה. גם כשהיא משלחתו להרי בתר אינה דוחה אותו מעל פניה לגמרי אלא רק עד שיפוח היום, וגם אז, כדרך נערה מאוהבת היא אינה אומרת סתם לך, אלא דמה לצבי או לעפר. כנערה מאוהבת שכך מתארת את הפעל ללכת. כמובן, אפשר לומר שהמשפטים כאן נאמרו בציניות, כמו שאנו מבארים במגלת אסתר בטויים המכבדים את המלך. ואז גם פירושים כגון אלה תואמים את רוח המגלה. אבל אין נראה שזה המקרה. אסתר אמורה בציניות, שה"ש לא. בשה"ש אנו שומעים נערה מאוהבת.

(אפשר גם לפרש שהמגלה כלה היא חלום וברח דודי הוא ההתעוררות. אבל לא נראה כך).

יכלכלוך", ופתאום הוא מגלה שהבנין אינו הסיום, אלא פתיחה של מצב חדש שבו עלינו לעבוד את ה', אל קנא ואש אוכלה, בביתו, כשבצדקתנו יתמיד הבית וברשענו יחרב. האפריון אינו סוף השיר, ועיקר האהבה שבין הרעיה לדודה תתממש בחיים בבית ה' שנבנה זה עתה. בתורה קדמה השראת השכינה להכנות לכניסה לארץ, היא חלק ממתן תורה והיא באה עמנו לארץ. אך שלמה תופס שעיקרה של השראת השכינה בתוכנו הוא בישיבתנו בארץ ובבניית בית לה'. הסדר מתהפך, אך מ"מ סופו בהרי הבשמים - בבנין הבית בהר המוריה.

ג. התפתחות העניינים במגילה

הפסוקים הראשונים במגלה הם הכותרת למגילה, שמבטאים את סיומה דווקא: המלך מנשקני ומביאני חדריו. ואח"כ בא פירוט הדברים: אני שחורה אך נאוה, נוטרה את הכרמים אך כרמי שלי לא נטרתי (א, ה-ו), וכו'. המגילה נמשכת קיץ שלם שבו עוברות על הרעיה חויות וחלומות, עד שבסוף הקיץ הבשילו הענבים, כרמי שלי לפני (ח, יב), ובשלה האהבה. נראה שהרעיה בתחילה שחורה ונאוה כרמז ליריעות העזים לאהל על המשכן, כשהעם נודד במדבר⁹. כדרך הבנות היא נותנת בחיקה צרור מור ומדמה שדודה נמצא בחיקה (א, יג-יד), כמו שהיא מדמה שזה אינו סתם מור אלא כופר מבשמי עין גדי. היא חומדת את הדוד ומהרהרת בכך שיביאנה אל בית היין (ב, ד), כלומר: אל החופה. אך כשהיא מבטאת את חשקה באמירה 'שמאלו תחת לראשי' (ב, ו) היא ממהרת לרסן את עצמה (ב, ז), ואף להישבע שלא לעורר את האהבה טרם זמנה. היא מדמה את דודה בא אליה הביתה, משגיח על מעשיה מעבר לכותל (דרכו של המהרהר באהוב לראות אותו מתעניין בכל מעשה ומעשה שלו) ומזמין אותה לטיול אביבי, כל זאת בעודנה נוטרת את כרם הסמדר ומגרשת שועלים (ב, ח-ז). בהיותה בכרם בין ההרים היא מדמה את דודה לצבי או לעפר האילים, וגם כשהיא משלחת אותו מעליה ברדת הלילה, היא עושה זאת כאוהבת, בלשון חבה והערצה, דמה לך לצבי או לעפר האיילים. היא מבקשת אותו על משכבה בלילות (ג, א), ומביאתו אל בית אמה (ג, ד); אך כאן שוב היא ממהרת להישבע שלא למהר (ג, ה). היא רואה את דודה עטור כחתן, ומדמה את עצמה יוצאת לראותו. היא שבה ורואה את דודה משבח את יופיה ולוקח אותה ללבנון ולחרמון ולכל המקומות היפים בארץ, כשהוא מדמה אותה למעין גנים ובסופו של הפרק הוא בא אל גנו, כלומר: אליה (ד, א – ה, א). כלומר: היא מדמה את הדוד חושק בה וחפץ בה, ומדמה את התשוקה מתממשת בבוא הדוד לגנו. בהמשך היא שקועה

⁹ היריעות נקראות גם יריעות שלמה, אע"פ ששלמה במציאות ביטל את היריעות ובנה בית, כי שלמה הוא משל לקב"ה, השוכן במשכן; ומ"מ בהמשך המסע מגיע האפריון שהוא ביהמ"ק.

בשנתה ומתעצלת לקום אף שהדוד זקוק לה, שהרי ראשו נמלא טל¹⁰. הרעיה המתעצלת ומאבדת את דודה, ודוקא משום כך מתעצמת תשוקתה: השבועה עכשיו (ו, ח) כבר אינה שבועה לעצור את האהבה - אלא להיפך; דוקא משעה שהרעיה איבדה את הדוד היא מכירה בכל שבחיו¹¹, ומתוך כך מתעוררת גם תשוקתו אליה והוא קורא לה לשוב. הוא מונה את שבחיה (ז, א-י), משבח את קומתה ורוצה 'לעלות בתמר' (ז, ט). היא אומרת 'מי יתנך כאח לי' (ח, א), והוא משיב ב'אחות לנו קטנה' (ח, ח), והיא אומרת לא, גדולה אני, וכרמי שלי לפני (ח, י-יב). עתה היא קוראת לו לבוא אל בית אמה; היא כבר אינה משביעה 'אם תעירו', כי כבר ברור שיעירו, היא רק מזכירה את השבועה ושואלת 'מה תעירו'¹² (ח, ד). אהבתה כבר עזה כמות (ח, ו), וא"א להרדימה שוב. המגלה פותחת ומסימת בשלמה ובכרמי שלי. בתחלת המגלה כרמי שלי לא נטרתי, כלומר: את כרמי אחי נטרתי, את גופי שלי לא. שזפתני השמש. לאורך המגלה היא נמשלת לגפן וליין. בסוף המגלה היא אומרת לשלמה "כרמי שלי לפני" כלומר: לפניך. הריני שלך.

ד. לשון יחיד ורבים

לשונות יחיד ורבים מתחלפות בשיר. צבאות ואילות הם צבי ואיל. הדוד מדבר אל עצמו בלשון חברים, רעים ודודים (ה, א; ח, יג)¹³, וברור שאין הוא פונה כאן אל רעיו אלא אל עצמו, שהרי אין אדם מזמין את רעיו לשתות ולהשתכר מרעייתו, והביאה אל הגן והשתיה (ה, א) הם משל בתוך משל, ולשון רמז למעשה צנוע שבינו לבינה. בנות ירושלים הן הרעיה עצמה. גם דו השיח שמנהלת הרעיה עם בנות ירושלים (כגון בפרק ה) הוא דו שיח דמיוני, שבו היא מדברת אל עצמה, כדרך כל אדם שמנהל מדי פעם דו שיח דמיוני עם שומעים שהם למעשה הוא עצמו. כמו שהרעים והחברים אינם מבטאים אלא פנייה שלו אל עצמו, כך הפניות לבנות ירושלים הן פניות שלה אל עצמה. לכן

¹⁰ המשל של הדוד הזקוק לרעיה קצת קשה, כי קשה לומר שהקב"ה זקוק לנו. ואולי יש כאן מסר שללא ישראל אין הכיסא שלם, שהרי לישראל יש תפקיד ייחודי למלא בעולם.

¹¹ עד לאותו רגע הרעיה כמעט ולא שבחה את הדוד, רק הדוד שבח את הרעיה. כלומר: הרעיה דמתה את דודה משבח ומהלל אותה. גם בכך יש בטוי לאהבה ותשוקה, דרכה של נערה החפצה מאד בדוד כלשהו, שהיא רוצה מאד שישבח את יפיה. ואולם, דוקא כשאבדה אותו החלה לשבח אותו עצמו, שזו ודאי מדרגה גבוהה יותר.

¹² בלשון שירה המילה "השבעת" יכולה להיות גם עבר וגם הווה (כמו 'זכרנו את הדגה' וכיו"ב). שלושת הראשונים הם הווה, כלומר הריני משביעה אתכם, והרביעית לשון עבר, הלא השבעתי אתכם!

¹³ אמנם, בסדר עולם פרק ז ובבמדבר רבה פרשה יג, והביאם רש"י כאן, דורשים את הפסוק הזה על משה ואהרן, הכהנים וישראל, אבל אין להתעלם מכך שפירוש המלה 'דוד' ו'דודים' וכו', לאורך כל שיר השירים, הוא משל לקב"ה ולתשוקה אליו. את המלה "חברים" מפרש רש"י (ח, יג) מלאכי השרת, ואפשר שזה דומה לדברי רש"י על הפסוקים "נעשה אדם", "הבה נרדה" וכו', שהקב"ה נמלך בבית דינו, וא"כ אין זה כ"כ רחוק ממה שכתבנו.

האפריון רצוף אהבה מבנות ירושלים (ג, ט-י)¹⁴, ואין בזה סתירה לכך שזהו שיר על האהבה האחת והיחידה; הרעיה נמשלת לבנות ירושלים, כי בת ירושלים היא הנמשל האמיתי בשיר. עוד נזכרה לשון רבים בפסוקים 'תורי זהב נעשה לך' (א, יא) ו'שובי שובי ונחזה בך מה תחזו' (ז א), כל אלה הם לשון רבים במשמעות יחיד. גם בסוף המגלה: "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני". "חברים" - לשון רבים. "השמיעיני" - לשון יחיד, כלומר: היחיד הוא הוא החברים.

ה. רמזים לנמשל

לאיזו אווירה רוצה שלמה להכניסנו בביטויים כמו עפרים וצבאים, ויתר הבטויים שהוא מביא כמשל לקב"ה? במקום אחד הוא רומז רמז ברור לנמשל: הפסוק 'השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות' (ב ז, ג ה)¹⁵ מכיל כפל משמעות ברור שאי אפשר להתעלם ממנו, ואי אפשר לטעון שאינו מכוון; הרי ברור שאין נשבעים בבעלי חיים, אלא בשם ה'! מכאן שכל מקום שנאמר במגילה צבי או עופר אילים, צבאות או אילות וכד' (שהרי כאמור לעיל, לשון יחיד ולשון רבים מתחלפות), הוא משל לקב"ה. הדוד דומה לצבי או לעופר (ב, ט; ב, יז; ח, יד), ובנות ירושלים נשבעות בצבאות או באילות השדה (ב, ז; ג, ה). מעבר לכך שהצבי מבטא זריזות, יופי, חן והדר, עבור הבנות דוקא הצבאות והאילות הן היפי שבטבע ובבריאה כולה, ואליהן בנות ירושלים משתוקקות. זהו כח התשוקה אל ה'. השבועה היא בשם דבר שהוא פסגת השאיפות והתשוקות, שם ה' צבאות.

גם האפריון (ג, ט) רומז לנמשל¹⁶, שהרי ידוע מה בנה שלמה מעצי הלבנון – את בית המקדש! וא"כ ברור שבנות ירושלים הן מי שה'אפריון' רצוף אהבה מהן, כלומר: עם ישראל. גם בית הארזים והברותים (א, יז) הם משל למקדש¹⁷. המר ואהלות ועצי לבונה (ד, יד ועוד) מזכירים אף הם את הקטרת ושמן המשחה, וכן תימרות עשן וקטרת מר ולבנה (ג, ו). יריעות שלמה השחורות (א, ה) הן יריעות העזים לאהל על המשכן. 'הביאני המלך חדריו' (א ד), הכותרת לכל השיר¹⁸, הוא חדרי מלכות ה' שבמקדש בירושלים¹⁹.

¹⁴ במדבר רבה פרשה יב נחלקו אם בנות ירושלים בפסוק הזה הן משל לתורה, לצדיקים או לשכינה. פירושנו שבת ירושלים ובנות ירושלים במגילה הן משל לישראל מתאים יותר למ"ד שאלו הצדיקים.

¹⁵ וראה שהש"ר שם.

¹⁶ וכן פרשו רש"י וראב"ע שם.

¹⁷ וכן אומר המדרש כאן בשה"ש רבה ובשה"ש זוטא, וכן עולה מדברי הגמ' ביומא לח, א.

¹⁸ כלומר: את כל המגילה יש לקרוא כפירוט לכותרת. כמו בקהלת, שהכותרת שלה היא "הבל הבלים אמר קהלת", ואחריה בא הפירוט המתאר איך הגיע קהלת למסקנה הזאת, כך שיר השירים פותח בכותרת "הביאני המלך חדריו", וכל המגלה היא תיאור איך קרה הדבר, וכיצד הגענו אל חדרי מלכותו של ה'. התיאור הוא בעקר תיאור התשוקות

השיר הוא שיר אהבה, בו לוקח הדוד את רעייתו לטיול של אהבה בארץ ישראל (ראה בעיקר ב, י; ג, ו והלאה; ועוד), והוא מקושט במקומות היפים ביותר שבא"י. הרעיה עצמה נמשלת ביופיה לכל המקומות האלה (ו, ד; ז, ז-ו; ועוד); היא נמשלת לא רק לעם ישראל אלא גם לארץ ישראל, לכרמל, ללבנון, לתרצה, והיא נמשלת גם לירושלים על מגדליה וחומותיה²⁰. צאורה של הרעיה דומה למגדל דוד ותכשיטיה למגניו. אהבת עם ישראל ואהבת א"י מתאחדים, וקול התור נשמע בארצנו. הכלה עצמה נמשלת למעין גנים, ו'יבוא דודי לגנו' (ד, טו – ה, א).

והתאוות, חלומות הנערה על משכבה, הרצון שיקרא לה דודה. זהו כחו של שיר, שהוא מתאר את התשוקה והחפץ, יותר משהוא מתאר את מימושה. (גם שירת הים היא שירה גדולה משום שהיא מתארת גם את התשוקה לעתיד, תביאמו ותטעמו וכו', היא רואה בהתגלות לא סיום אלא פתח להתקדמות הלאה. ראית הנס לא כהצלה רגעית אלא כחלק מהתליך היסטורי שסופו בנטיעה בהר נחלתך, מעידה על שאיפה כנה לאותו הר, וזה כח השירה).

¹⁹ ראב"ע מפרש שהוא א"י, ושה"ש זוטא דורש אותו על חדרי גן עדן.

²⁰ מדרשים רבים נוטים לפרש פסוק זה על התורה ותלמידי החכמים, אך כיון שדרך המלך היא שהדוד הוא הקב"ה והרעיה היא עם ישראל, הזכרתי בעיקר את הפירוש הזה.